

Klemen Terézia

Szeptember

Vége a késői lefekvéseknek és a késői keléseknek, az estére csúszó ebédnek, a hatalmas cukorlevű dinnyék evésének, a megtornyozott fagyaltoknak és a tömött vonatoknak, a vízbuborékos, derútartalmú nyárnak. Beköszöntött az ősz, a SZEPTEMBER, ismerd meg hát ezt a hónapot szokásaival együtt.

A régi római naptárban a szeptember a hetedik hónap volt, elnevezése a latin septem (hét) számnévből ered (latin September, September mensis = „hetedik”, „hetedik hónap”). Ezt a nevét akkor is megtartotta, amikor a mezőgazdasági munka szempontjából érdektelen, így sokáig megnevezés nélkül maradt január és február hónapot betoldották a naptárba, és a szeptember a kilencedik hónappá lépett elő. A hónap további nevei: Őszelő hava, Földanya hava, Mérleg hava.

Szeptemberhez kapcsolódó népi megfigyelések:

- Ha szeptemberben megdörög az ég, a fák sok virágot hoznak még.
- Ha másodszor is kivirágzik az akác, akkor hosszú, meleg őszre lehet számítani.
- Ha korán lehullanak a falevelek, a golyák és a fecskék korán útra kelnek, akkor hamarosan megérkezik a hideg idő.
- Egy göcseji mondás szerint: Szent Mihály öltöztet, Szent György vetkőztet.
- Szamosháton mondogatják: aki Szent Mihály-nap után szalmakalapban jár, attól nem kérnek tanácsot.

Szeptember jeles napjai és hagyományai:

Szeptember 1.

E napon kezdték a búza, rozs vetését. Turán azt tartották, hogy aki Egyed napján veti el a búzát, bő termésre számíthat. Ilyenkor fogják hízőra a disznót, ha karácsony táján le

akarják vágni. Az e napi esőből esős őszre jósoltak, ellenkező esetben szárazra. Néhol a szőlővel kapcsolatosan is kialakultak hiedelmek, ilyen például a gonoszelhárító varázscselekmény, amikor a gazda virradat előtt meztelenül körüljárta a szőlőjét, négy sarkán összekötötte a gallyakat, hogy elzárja a gonosz elől a telkét.

Szeptember 5., Szent Lőrinc napja

A néphagyományban afféle fordulónap volt ez, amikor már a természet is a közelgő ősz hangulatát árasztotta. Gyülekezőben a fecskék, vége a szabadban való fürdőzésnek, és bizony a dinnyének is a szeptemberi Lőrinc a megrontója. Lőrinc egyébként az ősz időjárását is „megmutatta”. Ha szépen sütött a nap, abból hosszú és kellemes őszre következtek a megfigyelők, de az eső miatt sem aggodalmaskodtak a vincellérek: több borra számítottak.

Szeptember 8., Kisasszony napja

A katolikus hívek Szűz Mária születésének emléknapját ünneplik, faluhelyen pedig ez volt a „két asszony közi” (augusztus 15., Nagyboldogasszony – szeptember 8., Kisboldogasszony) időszak záró- és az ősz kezdőnapja. Minthogy ilyenkor már újtukra készülődnek a vándormadarak, a névadót sokfelé Fecskehajtó Kisasszonyként emlegették. Az emberek igyekeztek ekkorra összegyűjteni a tyúkok alól a tavaszig elálló tojást, megszedni a gyógyfüveket, alvóra szemezni a gyümölcsfákat, elvégezni a szántást. A legenda szerint Mária születésének az éjszakáján keletkezett a taligavirág – más néven a hunyor –, mely gyökerének gyógyereje van.

Szeptember 12., Mária napja

A Szűzanya tiszteletére szentelt templomok többsége ekkor tartja bú-

csúját, és a Mária kegyhelyek is benépesülnek a zarándokok sokaságától. A név gyakorisága miatt a magyar nyelvterület egyik legkedveltebb ünnepe ez, amelyre a faluból elszármazott rokonokat, barátokat is meghívják. Számos vidéken töltött kacsával, süteményekkel várják a vendégeket, a csíki székelyek többsége pedig túrt húst készít erre az alkalomra, ami – karácsonyi étel lévén – fokozza a nap ünnepélyességét. Zarándokbúcsúkat rendeztek és rendeznek még ma is többek között: Sasváron, Pozsonyban, Nyitrán, Sümegen.

Szeptember 21., Máté apostol emléknapja

A néphagyományban ez a nap volt az őszi gabona vetésének az ideje. Sokfelé a szakajtókba, kosarakba rakott búzát megszenteltették a templomban, majd a szentelményt a vetőmag közé keverték ugyan, de éppen a bő termés reményében csak másnap kezdték a vetést. Voltak vidékek, ahol Máté evangélista hetében tilos volt a vetés, mert mint mondták: *Csak pelyva kelne a mag után*. Göcsejben a gazda a nyelve alá három búzaszemet tett, és a vetés végéig ott tartotta. Ha szóltak hozzá, nem válaszolt. Állítólag azért, hogy a madarak nyelve is leragadjon, ne kapjanak rá a vetésre. Besenyőtelek asszonyai a vetésből megmaradt búzából a koldusoknak sütöttek kenyeret. A szőlőtermő vidékeken az volt a vélemény, ha Máté napján tiszta, napos az idő, akkor bőven lesz bor a pincében.

A szüreti szokások a szőlőszedés utolsó napjához kapcsolódtak: ilyen volt például az uraság megkötözése, a szüreti koszorú elkészítése, a koszorúvivők leöntése vízzel, a legjobb szedők megajándékozása, szüreti mulatság rendezése.

Szeptember 29., Szent Mihály napja

A régi magyar naptár szerint Szent Mihályról nevezték el a hóna-

Balla István

László Béla 75. születésnapjára

pot (*Szent Mihály hava*), ami az őszi napéjegyenlőség (23-a) tájára esik, és a harmóniát, egyensúlyt, a beérő munka gyümölcsének betakarítását jelképezi. Mihály napját a gazdasági év fordulójaként tartották számon az állattartók, és a Szent György-napkor legelőre hajtott állatokat ilyenkor hajtották vissza. Az őszi vetést befejezve ekkor láttak neki a benti munkának (kukoricatörés, méhek bezárása, disznók behajtása). E határjellegéből fakadóan Mihály napja a „kisfarsangnak” nevezett időszak kezdete, a mulatságok és vásárok ideje, ami Katalin napjáig tartott.

Erre a napra esett a cselédfogadás, illetve a pásztorok elszámoltatásának, szegődtetésének ideje is. A Hortobágy környéki juhászokat Mihály-naptól Mihály-napig fogadták fel, így ez a nap volt számukra a legnagyobb ünnep, amit a gazdával együtt, furulyaszó, áldomásívás és lakoma mellett ültek meg. Gyergyó hegyi pásztorai ezen a napon tartották a farkas ünnepet, hogy a jószágot hazaterelés idején megoltalmazzák az ordások kártételétől. Mihály napja egyben keresztény jócselekedetként a szegények megvendéglésének, a „szegénytetésnek” is az ideje volt.

Szent Mihály arkangyalt a gonosz elleni küzdelemben hívták segítségül, aki halál idején is az ember mellett áll, ezért a „halott vőfélyének” hívták, a ravatalozó állványt pedig „Szent Mihály lovának”.

A magyar történelemben szimbolikus jelentése van szeptember 29-nek, mivel a '48-as szabadságharc egyik fordulópontjaként a pákozdi győzelmet a frissiben toborzott honvédsereg éppen ezen a napon, mintegy az arkangyal segítségének köszönhetően aratta. Azóta lett a férfiak napja, a magyar honvédség napja is.

Szeptember 30., A népmese napja

Benedek Elek születésnapját 2005 óta a népmese napjaként ünnepeljük.

A közelmúltban jeles eseményre került sor a Közép-európai Tanulmányok Karán. A 75. életévét betöltött László Béla professzor úr születésnapját és eddigi életútját ünnepeltük – azét az emberét, akinek élete és tudományos munkássága szorosan összefonódott a karral és a szlovákiai magyar pedagógusképzéssel.

László Béla tanár úr 1940. július 4-én született Hanván. Az általános iskolát helyben és Rimaszécsen végezte, majd 1954-1957 között a Tornaljai Magyar Tannyelvű Gimnázium tanulója volt. A gimnáziumi tanulmányok sikeres befejezése után felvételt nyert a Pozsonyi Pedagógiai Főiskola Természettudományi Karára, ahol 1961-ben matematika – ábrázoló geometria szakos diplomát szerzett. Már az egyetemi tanulmányai alatt segédtanárként dolgozott az Ábrázoló Geometria Tanszéken és a Szlovák Műszaki Egyetem Építészeti Karán. Tanulmányai elvégzése után 1963. október 1-jén nyert felvételt az akkor újonnan alakuló Nyitrai Pedagógiai Intézetbe.

Belépése után a formálódó intézmény pedagógusa lett, és aktívan kivette részét a magyar ügyek intézéséből is. Munkásságára nagy hatással voltak Šalát professzor úr előadásai és pedagógiai tevékenysége. 1973-ban védte meg egyetemi doktori értekezését a pozsonyi Comenius Egyetem Természettudományi Karán, majd 1979-ben ugyanott kandidátusi fokozatot szerzett a λ függvényről szóló munkájával. 1980-ban a Nyitrai Pedagógiai Főiskolán habilitált, majd 2002-ben a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen egyetemi tanárrá lépett elő a matematika oktatásának elméletéből. Tudományos munkásságának bizonyítékai azok a publikációk, melyek a legkülönbözőbb szakmai folyóiratokban jelentek meg, valamint az említett témakörökből írt monografiák és szakkikkek.

Több évtizedes munkásságának szép eredményei közé tartozik, hogy

több mint 60 szakdolgozatot, több mint 20 egyéb jellegű munkát és 6 doktori, kandidátusi munkát vezetett. Hosszú egyetemi pályafutása alatt számos funkciót is betöltött, mellyel jelentősen hozzájárult a szlovákiai magyar pedagógusképzés fenntartásához és fejlesztéséhez. Közvetlen a rendszerváltozás után az újonnan alakuló magyar tagozat dékánhelyettese, majd a magyar szekció tanácsának elnöke, tanszékvezetője és 2004-től kezdve a Közép-európai Tanulmányok Karának első dékánja és egyben alapító tagja is volt. Ezen a karon dolgozik napjainkban is, ahol tapasztalatával, fiatalos lendületével és tudásával segíti az oktatói-nevelői munkát.

Figyelemre méltó a tanár úr projekttevékenysége is. Számos intézményi, országos és nemzetközi projekt vezetésében és megoldásában vett részt, melyek eredményeit több hazai és nemzetközi konferencián ismertetett. Tagja a Szlovákiai Matematikusok Társaságának, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének, a Magyar Professzorok Világtanácsának és a Katedra Társaságnak. Egyetemi tevékenysége mellett sosem sajnálta az időt a szlovákiai magyarságot érintő problémák megoldására. Aktívan részt vett az SZMPSZ munkájában, valamint a rendszerváltozás után formálódó új magyar politikai életben is.

Munkássága elismeréseként 2006-ban a Konstantin Filozófus Egyetem ezüst plakettjét, 2008-ban a Magyar Tudományos Akadémia Arany János-émlékérmét, valamint 2012-ben a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét vehette át.

A nyitrai magyar pedagógusképzésben részt vevő kollégák nevében, valamint a már végzett és jelenlegi diákjai nevében is sok szeretettel köszöntöm a tanár urat szép évfordulója alkalmából. Kívánom, hogy adjon neki a Teremtő jó egészséget, erőt és szerencsét, hogy még sokáig végezhesse áldásos tevékenységét.